

שערי צדק וכו' והרי כבר נלמד ממזמור צימן, ונפשונו פני לי אגב אחריו אמנם לפי הנ"ל י"ל דכפסם הבית גופא יקום ב' דינים ויש אופן של שער צדק דל"א להחשיבו לפסם הבית ואפ"ה חייב משום דין בשעריך.

ו) ומעתה יל"ע בידון של המהרי"ל דלף אם נאמר שמנד חיוצא דבית נחשב עיקר הפתח פתח הקטן [כשיש לו שיעור לחיוצא], מ"מ מנד חיוצא דשער נחייב אם פתח הגדול משמש להכנסת חציות, וכו' אין לומר דעיקר פתח הבית הוא פתח הקטן דחיוצא דשער אינו משום שהיה פתח הבית נוכח עירות ומדינות דממדי אינם פתחי הבית רק דגוף הפתח משמש לכניסה לבית מחייב במזוזה וכו', וא"כ גם המשמש של פתח הגדול, מחייב במזוזה ונמנע משמש זה א"א לומר דבטילה לפתח הקטן דהו' משמשין שונים וכו' [ל]. והמ"ל לזה פשוט דמנד חיוצא דשער, יש חיוצא רק כשהפתח משמש לכניסת אנשים מדיר ולא משמש לחציות בלבד לפרקים ולכן מנד המשמש אין כאן סיבה לחיוצא ורק יש לחייבו מנד חיוצא דבית שהבית נר"ץ מזוזה על פתחו ולכן אם יש שיעור לפתח הקטן נחשב פתח הקטן עיקר הפתח ופתח הגדול טפילה אליה.

ואם הדברים נכונים י"ל חידוש לדינא דאם לאורך ההוא פתח גדול יש עוד שער שנכנסים לאחר ומיועד להי' חציות גדולות שמכניסים אח"י דרך פתח הגדול לבית, אף אם פתח הגדול לבית מחייב במזוזה וכגון שפתח הקטן אין לו שיעור, מ"מ רק הפתח ממנו חייב ולא השער, דחיוצא דשער הוא לא מנד הבית רק מנד הכניסה שזו ביאה דבית חיה רק במשמש של אנשים ליכנס לבית אבל שער לאורך חציות לא נחשב משמש המחייב במזוזה וכמשנ"ט וז"ע לדינא.

- ב -

בענין מזוזה בין בית לחצר ושאר מקום פטור

ה) יצויין צ"י ס' רפ"ט סק"ד שמביא לדינא אם דברי המהרי"ל בפסם בין בית לחצר דאם אין לחצר פתח לרה"ר וסמום מכל נדדיו, נר"ץ להניח המזוזה בימין לכניסה לחצר כדין בית פנימי ע"י"ש, ונפשונו ס"ל למהרי"ל כדעת מוס' [מנחות ל"ג ב' ד"ה דלית להו] דחצר מחייב במזוזה מנד ענמה ולכן ככה"ג דינו כבית הפנימי ועיין בבית מאיר בחידושו דחולק על המהרי"ל ומשום דאין חצר מחייב במזוזה רק משום דפתחו הו' כשער לבית וכדמשמע מרמב"ם וא"כ לא דמי לבית פנימי, וכן החו"א חולק על המהרי"ל מהא"י טעמא ביו"ד ס' קס"ט ע"י"ש.

והבית מאיר חולק עוד על המהרי"ל דלף אם החצר חייב במזוזה מ"מ מקום הנחם המזוזה בימין לכניסת הבית ולא בימין כניסה לחצר, והטעם כזה הוא דהבית עיקר והחצר טפילה ולכן נחשב הפתח לפתח הבית ולא לפתח החצר, ועי"ש

פלוגמא בין ר' יוסי ורצון אם הבית שער נעשה בעיקרו לקטניות או לגינה, אמנם זה נפק"מ רק אם הפתח המיוחד לביאה לגינה מחייב במזוזה, אבל הפתח מן הגינה לבית שער שנכנסין בו לקטניות מחייב בכל אופן במזוזה [וכ"ו לר"ז ושמואל עיין היטב בקוגיא]. וז"ע דלף אם הבית שער עשוי לקטניות מ"מ פתח זו נעשה לביאה ונעשה ונעשה וזו לא מחייב במזוזה דרך הכניסה לבית היא מחייבת, ומאני ישוב לזה בדברי רש"י ד"ה מר קבר ח"ל לשם כניסת קטניות נעשה והו' כשאר בית שער דעלמא שחייבין כל פתחו במזוזה ע"כ, ומבואר כאן חידוש דכל שהבית שער נעשה לקטניות ונעפל לבית חל עליו דין שכל פתחו חייבין במזוזה אף שהפתח לא נעשה בעבור הקטניות רק לנורך הגינה, ואם הבית שער ה' נעשה בעיקרו לגינה ל"ה חיוצא על פתח זו דהו' משמש דגינה ולא של בית. אמנם אף אם הבית שער עשוי לגינה, הפתח שמויחד ליכנס מן הגינה דרכו לקטניות מחייב במזוזה דהמשמש הוא משמש כניסת בית וז"כ.

ובראיה להדיא מכאן שיש ב' דינים בעיקר חיוצא דמזוזה, דין אחד שהוא דין על הפתח שכל פתח שעשוי למשמש כניסת בית מחייב במזוזה ולכן בכל אופן הפתח שנכנסים דרכו לקטניות מחייב במזוזה אף אם הבית שער עשוי לגינה דמ"מ יש משמש כניסה לבית המחייב במזוזה. ויש עוד דין על בית שכל פתחו חייבין במזוזה חיה דין על גוף הבית ולכן רק אם הבית שער עשוי לקטניות נעפל הבית שער לקטניות ונחשב גם הוא לבית דירה, ודין בית, שכל פתחו חייבין במזוזה וכמש"כ רש"י הנ"ל.

והדברים מדויקים מאוד צ"י הלשון בגוף הסוגיא, דכאשר דינים על הפתח מגינה לבית הו' הדין אם הוא ביאה דבית או לא, וכאשר דינים על הפתח מבית שער לגינה דינים אם הפתח הוא פיתחא דבית או פיתחא דגינה [עיין היטב בהמשך הסוגיא בדברי רבה ור' יוסף] והוא כנ"ל דהסיבה לחייב הפתח מגינה לבית שער אף שהבית עשוי לגינה היינו משום חיוצא דביאה בית שהוא חיוצא על הכניסה, אמנם הפתח מבית שער לגינה אינה ביאה דבית ואם באלו לחייבו ה"ז רק משום שהיה פיתחא דבית והבית מחייב כל פתחו במזוזה ודו"ק בזה.

ג) ובראיה שהמקור להי' ב' דינים הוא מקרא דכתיב וכתבתם על מזמורת צימן ובשעריך ובגמ' יומא י"א א' אימא ת"ר ובשעריך אחד שערי צדק ואחד שערי חירות ואחד שערי מדינות ואחד שערי עירות יש בהן חוצות מזוזה למקום משום שנא' וכתבתם על מזמורת צימן ובשעריך ע"כ ונפקא להלכה דרמב"ם פ"ו מהל' מזוזה ה"ח ע"י"ש. והנה שערי עירות ומדינות אף שחיוצא רק אם נכנסים דרכם לבית שחייבין במזוזה מ"מ הם לא נחשבים ממנו פתחי הבית, והפשוט דנאמר כאן חיוצא על השער גופא משום שנכנסין דרכו לבית ומעמיה י"ל דחיוצא דמזוזה צימן היא דין על גוף הבית ודין ובשעריך הוא דין לחייב כל פתח שנכנסין דרכו לבית אף שאינו פתח הבית, דהחיוצא הוא על הפתח ולא משום חיוצא דבית [ובנרימא אימא ללמוד מובשעריך, אחד

בזית מאיר שמצא ראי' לזה מדרך העולם שכשנכנסים לחצר אומרים שהם יוצאים מן הבית ולא שהם נכנסים לחצר ובע"כ שהבית עיקר ולכן הפתח היא פתח הבית ומקום הנחת המזוזה בימין לכניסתו עיי"ה.

וגם המזו"ה צ"ל אף דגראה מדבריו שם דמודה למהרי"ל דאם החצר חייב במזוזה צריך להניחה בימין הכניסה לחצר, מ"מ כונת דאם החצר אינו חייב במזוזה נשאר חיוז על הפתח מלד הבית דכזה"ג הפתח היא מ"מ פתח הבית ולכן מניח המזוזה בימין לכניסת הבית ועיי"ש במזו"ה שכתב יסוד דכל שהמקום הפנימי פטור ממזוזה כגון שהוא גינה או חדר פחות מדע"ד, אף שחמיד נחשב הפתח בין בית פנימי לחיצון שהוא פתח הפנימי מ"מ אם הפנימי פטור הו' פתח החיצון שהוא עיקר וצריך להניח המזוזה בימין לכניסת החיצון מפנימי, ועיי"ש שלומד כן בזנות בעק"א בשו"ע רפ"ו סי"ג עיי"ה.

האומנם מסביר ל"ע רב בין דברי הבית מאיר ובין דברי החזון איש ולכאור' תמיד בחדר פנימי הפתח צ"ל לחיצון לא מיועד לחשמיש החיצון רק לפנימי ואם הפנימי פטור צדין שהפתח חפוט לגמרי ממזוזה וצדין המהרי"ל טוען הבית מאיר דהבית עיקר ולכן הפתח צ"ל לחצר נחשב פתח הבית, וצ"ע דהרי הפתח עשוי ליכנס לחצר ומה לי שהבית עיקר והדרך לומר שיוצאים לחצר, הרי מ"מ תשמיש הפתח היא בשביל החצר ולא בשביל הבית ולמה יתחייב להניח מזוזה בימין לכניסת הבית ומה שהצ"ח המזו"ה מרעק"א עיין באגר"מ יו"ד סי' קפ"א שחמה על ^{לאוצר החכמה} חידוש זה של רעק"א וצ"ע.

והנראה בזה לפי מה שכתבנו לעיל לחקור בחיצוה ממזוזה אם היא חובת הבית ומקום ההנחה היא בפתח או ענף הפתח שנכנסים בו לבית מחייב במזוזה עיין לעיל בדברינו שאכן קיים צ' הדינים. וא"כ נראה דכאשר דנים צדין שני שפתח וכניסה לבית מחייב במזוזה ה"ז פשוט שבאופנים הנ"ל הו' הפתח תשמישו של הפנימי ואם הפנימי פטור ממזוזה פטור הפתח

הרב אברהם צבי שטרן

סימן קצה

בגדרי פתח לענין שבת ומזוזה

לגמרי ממזוזה, אבל צדין ראשון שנאמר חיוז על בית להניח מזוזה על פתחו יש לומר דאף שהפתח עשוי לנחת מצית וליכנס לחצר מ"מ הפתח היא פתח הבית [כיון שהוא עיקר] ולא של החצר והבית מחייב להניח מזוזה על פתח זו.

וא"כ מוכן נמי דיכול להניח על ימין כניסה לבית אף שהפתח לא מיועד לכניסה לבית, דהא לצריך להניח המזוזה בימין לכניסה אי"ז רק משום דהכניסה מחייבת במזוזה ולא היציאה, דזהו יחא צדין שני שענף תשמיש הפתח מחייבת במזוזה, אבל צדין ראשון י"ל דהטעם להנחת המזוזה בימין לכניסה הוא דעיקר הפתח למקום הוא על שם הכניסה אליו ולא משום היציאה ולכן מקום ההנחה תמיד בימין לכניסה, וא"כ א"ש בכל דינים הנ"ל דאף אם תשמיש הפתח מיועד ליציאה ולא לכניסה מ"מ כיון שהפתח הו' פתח החיצון ובית החיצון מחייב מזוזה על פתח זו לכן צריך להניח המזוזה בימין הכניסה.

אמנם עדיין צ"צ דברי הבית מאיר דכתב צדינו של המהרי"ל, דאף אם החצר חייב מלד ענף ממזוזה מ"מ כיון שהבית עיקר צריך להניח המזוזה בימין לכניסת הבית, ולכאור' אף אם מלד חובת הבית יש חיוז על פתח זו בימין לכניסת הבית מ"מ הא פתח זו משמש כניסה לחצר, ומדין בית שער נחייב פתח זו במזוזה, והרי שערי עירות ומדינות חייבין במזוזה אף שהם לא נחשבים פתח הבית, א"כ אף שפתח זו הו' פתח הבית דהוא העיקר, מ"מ משמש לכניסת החצר וצדין שיהי' חיוז מזוזה בימין לכניסת החצר וכמש"כ המהרי"ל.

ולכאור' יש לומר דכל חיוז בית שער הוא רק מלד שהוא שער לבית אבל שער לחצר לא מתחייב אף אם החצר מלד ענף ממזוזה, ועוד יש לומר דכשיש צ' סיבות לחיוז מזוזה אחד מלד שהיא פתח בית א' ושנית מלד שהיא שער לבית שני צכה"ג עיקר החיוז מלד שהיא פתח בית א' ושמים המזוזה בימין לכניסת בית זו ועדיין צ"ח בזה.

א ולכאורה צ"צ דברי רש"י דמ"ט בקרן זוית אפשר להחשיבו כפתח, הא מבואר בעירובין (ו. ד:): דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי ואין לזה שם פתח, ויעור' בעירובין ו. במד"ה דפתחא, דדוקא אם עשאה כעין פתח במזוזה ומשקוף הו' פתח

ל"ד ע"א אמר אמימר האי פיתחא דאקרנא חייב במזוזה (פירש"י דאקרנא בקרן זוית של בית), א"ל רב אשי לאמימר והא לית לי' פנימין (מזוזה אלא ראשי הכתלים), א"ל עדי פנימי (כלומר אלו ראשי הכתלים הן הן פנימין).